

Certificering is de weg voorwaarts naar verantwoorde productie in aquacultuur: van Fordisme richting post-Toyotisme

Door Pierre Hakkesteegt & Caroline Laursen – studenten Aquacultuur, Wageningen Universiteit

De 21ste eeuw vraagt om efficiënter gebruik van natuurlijke visbronnen. Bijna een miljard mensen eten vis als primaire eiwit bron (Ye, 1999), dat betekent dat vis op veel verschillende wijze geogst, verwerkt en geconsumeerd wordt. Vis, schelp- en schaaldieren worden voornamelijk gevangen (~70%), echter het aandeel dat gekweekt wordt groeit gestaag (vandaag $\pm 30\%$) omdat de vraag voor vis stevig blijft groeien en de huidige visvangst zijn limiet bereikt heeft. Duurzaam viskweken is dé oplossing, maar wat dat inhoudt, wie dat definieert en hoe de consument daar op de hoogte van wordt gebracht is nog altijd een uitdaging. Tegenwoordig wordt verantwoorde productie met certificering gelegitimeerd om deze te onderscheiden van minder verantwoorde productie. Waarom dergelijke certificering noodzakelijk is voor de aquacultuur wordt hieronder toegelicht aan de hand van garnalen- productie uit Oost-Azië met bestemming de Europese markt.

Er zijn vele certificeringprocedures te onderscheiden. In dit artikel worden EurepGap en 'best aquaculture practice' beschreven en vergeleken met het 'fordisme' en 'post-toyotisme', formules voor het autoproduktieproces. De vergelijking belicht dat simpelere certificeringmethoden tot een eerlijke maar vooral ook efficiëntere verantwoording leiden.

Behoeftte aan duurzame garnalenproductie

"Eco-labels", ofwel zegels van goedkeuring, kunnen de consument informeren dat het product milieuvriendelijk en duurzaam is geproduceerd (Deere, 1999). Ze zijn tijdens de VN conferentie van 1992 in Rio de Janeiro voor het eerst erkend. De simpele definitie luidt: 'relevante milieu-informatie beschikbaar maken voor consumenten'. De benodigde meerprijs voor gecertificeerde producten is volgens kenners de enige ma-

nier om de werkelijke kosten van duurzame visproductie te dekken (Gardiner & Viswanathan, 2004). Het idee is dat consumenten bereid zijn het prijsverschil tussen eco- en niet-eco gelabelde producten betalen en zo in de markt een verschil zullen creëren. In praktijk valt dit tegen; de bereidheid om te betalen voor een eco-gelabeld product hangt vooral af van consumentenkennis (en -interesse) over kwesties als duurzaamheid en milieu. Zelfs in een milieu-geïntereerde markt als Nederland staat vast dat de gemiddelde consument geen prioriteit legt bij zulke kwesties en daarom het prijsverschil niet wil betalen. Slechts 9% van de Nederlandse bevolking stelt een hoge prioriteit aan organisch voedsel (Motivaction, 2002). Vreemd is dit niet want qua smaak is moeilijk verschil te proeven tussen een gevangen of gekweekte vis, laat staan tussen een duurzaam of niet-duurzaam gekweekte vis (Luten, 2006). Dit geeft

weer dat de certificering van producten niet consument gedreven kan worden, er zijn andere prikkels nodig om verantwoorde productie te stimuleren.

Gelukkig realiseert de industrie ook dat certificering belangrijk is voor de productieketen, en dat het op lange termijn net als voedselveiligheid een vereiste kan worden om te mogen verkopen op de Europese markt. Vanwege de te overbruggen wereldwijde handelsroutes is er vaak een lange procesketen van visvoerfabrikant, viskweker, groothandel, verwerker tot detailhandel alvorens deze producten beschikbaar zijn voor de consument. Elk deel van de productieketen kan d.m.v. certificering zich aansprakelijk stellen voor zijn product, en met een kwaliteitsbewijs wordt gegarandeerd dat het product in goede kwaliteit verkeert. Dit is belangrijk want het bewerkte product moet in zijn productie en procesloop naspelbaar (traceerbaar) zijn. Om dit te

Garnalenvijver met beluchters.

bewerkstellen zijn er algemeen aanvaarde methoden van viskweken, vis transporteren, bewerkten en verpakken die een minimale kwaliteit garanderen. Certificerende organisaties toetsen de visproductie en verwerking volgens veiligheids- en duurzaamheidsnormen. Mocht de voedselveiligheid ondermaats blijken dan moet in de boekhouding na te speuren zijn waar het fout liep en wie aansprakelijk is. Het vergt duidelijke richtlijnen om een productieketen te legitimeren. Het is noodzakelijk dat certificering efficiënt is vanwege de huidige omvang en groei van de visproducerende industrie. De vraag naar onafhankelijke certificering wordt o.a. gedreven door de detailhandel. Albert Heijn bijvoorbeeld berichtte dat de huidige

consument minder vertrouwt op het bedrijf zijn 'blauwe ogen' status en daarvoor in de plaats onafhankelijke bewijzen van kwaliteit wil zien. Albert Heijn is daarom genoodzaakt onafhankelijke doch professioneel gecertificeerde producten te verkopen (Oosterhuis, J. 2006).

Certificering van garnalen volgens EU norm

Ter illustratie de kweek van tropische garnalen die in ongeveer 50 landen op uiteenlopende wijze worden gekweekt in zout/brakwater om voor miljarden dollars de exportmarkt op te gaan. In de afgelopen jaren is gebleken dat veel mangroven (brakwater bomen) worden gekapt voor nieuwe garnaalvijvers, oude vijvers raken besmet met ziekte en afvalwater is vol van nutriënten. Om voort te blijven bestaan heeft deze sector verantwoorde productiemethoden nodig. Hierin wordt voorzien want garnalen moeten om toegang te krijgen tot de Europese markt ten eerste voldoen aan voedselveiligheid en management eisen zoals die worden voorgeschreven door het 'International Standards Organization' (ISO). Gebruikelijke eisen voor visproducten zijn ISO 9000 (kwaliteit management) en ISO 14000 (leefmilieu management). Ten tweede zijn er specifiekere eisen van de Europese regeringsinstantie EurepGap, een orgaan waarin allerlei belanghebbenden in de garnalen productieketen vertegenwoordigd zijn.

EurepGap certificering criteria worden beslist aan de hand van meerdere perspectieven, waardoor het veel tijd en woorden vergt om volledige documenten te schrijven. Het 76 pagina's tellende algemeen reglement is bijvoorbeeld allesomvattend, en elke garnalenkweker die aan deze criteria voldoet zal over de hele wereld zijn product kunnen verkopen (Weymann, 2006). Maar naast het algemeen reglement dient men te voldoen aan een benchmark document, een richtlijn document, en allen zijn uitvoering

beschreven in ingewikkeld correcte taal. Het probleem met deze uitbundige vorm van certificering is dat overzicht verloren gaat. De vele criteria waaraan een garnalenkweker dient te voldoen zijn zo gedetailleerd beschreven dat ze moeilijk uitvoerbaar zijn. Neem bijvoorbeeld leefmilieu bescherming: het criterium stelt de eis dat er een geschreven beschermingsplan aanwezig is welke o.a. activiteiten voorschijft ter bevordering van de biodiversiteit (CP&CC shrimp module, 2006). Biodiversiteit heeft op allerlei niveau's een betekenis, een beschermingsplan kan simpel of uitgebreid zijn, en de maat die gehandhaafd moet worden valt niet duidelijk uit het document af te leiden. Dergelijke criteria vragen om schriftelijke verantwoordingen, iets wat van menig kleine kweker niet verwacht kan worden. De kans is er dat kleine kwekers door de complexe eisen bij voorbaat uitgesloten zijn van EurepGap certificatie.

De richtlijnen van EurepGap dienen om het productieproces binnen een gestandaardiseerd kader te doen verlopen, daarbij is homogenisering van de bestaande productie en proces vereist volgens het Fordisme principe. Deze procesbeschrijving uit de autoindustrie dient om het productieproces efficiënt te maken door voornamelijk technische vernieuwing. Handenarbeid wordt bijvoorbeeld vervangen door machinaal werk. Ondanks innovaties staat de procesformule vast, wat betekent dat het eindproduct moeilijk is te variëren is, dat zou per slot aanpassing van het hele productieproces vergen. Een dergelijke voorgeschreven richtlijn met uitvoerig beschreven criteria is instrumenteel voor een standaardgarnaal maar laat weinig ruimte voor flexibiliteit, terwijl dit in de aquacultuur wel handig is omdat deze in allerlei vormen voorkomt. Om verschillende productieprocessen te kunnen certificeren moeten voorgeschreven criteria flexibel ofwel simpel en snel te toetsen zijn, en dat is best mogelijk.

Commerciële certificering biedt flexibiliteit

Het Amerikaanse certificerings orgaan Aquaculture Certification Council (ACC) is gevormd vanuit de aquacultuur sector, het bestuur bestaat grotendeels uit specialisten. De voorgeschreven criteria staan beschreven in enkele alinea's in voor de sector begrijpelijke taal. Criteria worden gehanteerd als zogenaamde 'best management practise' welke sociale-, milieu- en voedselveiligheidseisen en naspeurbaarheid trachten te waarborgen. Situatieafhankelijke criteria zoals waterkwaliteitparameters kunnen fluctueren binnen minimum/maximum grenzen. Criteria die per land verschillen zijn alge-

Aan het eind van de keten: garnalen klaar voor consumptie.

gemeener gedefinieerd maar eisen een verklaring, zoals de kwestie van landeigendom en toegang: hierbij moet

de viskweker zichzelf verantwoorden met officiële documenten, getuigen van omwonenden en een eigen mening van de situatie. Dergelijke criteria hebben een discussie nodig waarin de viskweker en anderen onder begeleiding van een certificeerder betrokken worden om elk hun oordeel te vellen. Productieproces en management gedreven door zowel interne (zelf-reflectie) als externe (internationale erkende eisen) krachten worden onder de Toyotisme theorie gevat, vernoemd naar de Japanse autofabrikant. In het productieproces wordt op elk niveau kritiek van medewerkers teruggekoppeld om het proces effectiever te maken. Robots worden bijvoorbeeld ingezet om de mens bij te staan doch niet om deze te vervangen. Bij de productontwikkeling wordt gezocht hoe het proces vanuit eenzelfde bron zo divers

mogelijke producten kan produceren om zo de wens van elke consument te kunnen vervullen. In post-Toyotisme wordt gebruik gemaakt van verschillende bronnen die in het proces geïntegreerd worden om die diverse eindproducten te kunnen produceren. In de ontwikkeling van garnaalcertificering maken kleine kwekers alleen aanspraak op export als deze door middel van certificatie geïntegreerd wordt.

Efficiënte certificering

Als garnalenkwekers naar Europa willen exporteren dan moeten ze op dit moment hun productie aanpassen aan EurepGap criteria. Deze zijn gedetailleerd en eisen veel hervorming binnen het productieproces wat kennis en kapitaal vergt. Hierdoor zijn kleine kwekers en verwerkers bij voorbaat uitgesloten. Ondanks dat EurepGap criteria uitbundig zijn, staan ze wel vast en geven geen flexibiliteit voor onbeschreven productieprocessen wat ook kwekers en verwerkers met aparte methoden uitsluit. De ACC 'best management practice' certificering beschrijft criteria in voor de sector begrijpelijke taal en vraagt bij maatschappelijke kwesties om de opinie van de betrokkenen. Aan de hand hiervan wordt een oordeel geveld of advies gegeven voor verbetering. Dergelijke keuring staat flexibiliteit toe en stimuleert ontwikkeling door zelf-reflectie. In Europa hebben detailhandelaren baat bij efficiëntere certificering en productieprocessen in elke vorm en maat, want dit biedt diversiteit en garantie van aanbod. De regering doet er goed aan om minimale regels voor voedselveiligheid te blijven handhaven maar zich minder op certificering te richten want deze tak van keuring vergt dynamiek en efficiëntie. Er zou meer publiciteit moeten komen over voorbeelden van verantwoord geproduceerde garnalen om deze in een goed daglicht te zetten. Zo zou er een grotere vraag naar dit soort producten gecreëerd kunnen worden. Uiteraard zijn bovenstaande suggesties grote

woorden voor gevoelig liggende kwesties, maar hopelijk moge wel duidelijk zijn dat de efficiënte certificering van aquacultuur producten te veel baten heeft om niet beter te worden aangepakt.

Referenties

Luten, J., Fiskeriforskning lecture handout: Seafood quality, chain management and consumer perception. A helicopter view. 9/2/2007, Zodiac building Wageningen University.

Ye, Y. Historical consumption and future demand for fish and fishery products: exploratory calculations for the years 2015/2030. *FAO Fisheries Circular*. No. 946. Rome, FAO. 1999. 31p.

Oosterhuis, John., Albert Heijn Kwaliteitsmanager presentatie: Nut en noodzaak van gecertificeerde duurzame viskweek. NGvA symposium. 30/11/2006.

Deere, C. 1999. Eco-labelling and sustainable fisheries. IUCN, Washington D.C. and FAO, Rome. 32p

Gardiner, P.R. and K.K. Viswanathan. 2004. Eco-labelling and Fisheries Management. *WorldFish Center Studies and Reviews* 27, 44.

Weymann, V., EUREPGAP presentation on shrimp module development. 23/11/2006. Technical meeting with Heiploeg BV – Zoutkamp.

Control Points and Compliance Criteria – Integrated Farm Assurance (all farm + aqua base + shrimp). p20. EUREPGAP c/o FoodPlus GmbH. www.eurepgap.org

Anholt, R.D., 2005. Antibiotics in shrimp farming and possible alternatives. *Draft desk study*. Aquaculture & Fisheries group, Wageningen University.

www.eurepgap.org/fish/Languages/English/documents.html

www.motivaction.nl